

Kvinnor som ett hot mot den politiska stabiliteten

AV MOHAMMAD FAZLHASHEMI

i sin furstespegel *Nasihât al-Mulûk* (Råd för konungar) citerar den persiske tänkaren al-Ghazâlî (1058—1111) en icke namngiven vis man som påstås ha önskat sig en liten kvinna till hustru. När den vise mannen tillfrågas varför han inte vill ha en hustru med normala mått svarar han: "Kvinnor är av ondo. Ju mindre av det onda desto bättre."¹ al-Ghazâlî är en av den islamiska idéhistoriens mest fängslande gestalter. Han är känd som en av sin tids mest framstående teologer i den islamiska världen. Utanför den muslimska världen blev han känd för sin kritik av den aristoteliskt och nyplatoniskt influerade islamiska filosofin. Vid mitten av 1090-talet genomgår al-Ghazâlî en andlig kris och drar sig undan världen för att under tio år leva som en sufier, en islamisk mystiker. När han kommer tillbaka till det offentliga livet skriver al-Ghazâlî denna furstespegel, som närmast kan beskrivas som en politisk maktlära, åt saljuqsultanen Sanjar som härskade över östra Persien. I denna bok visar sig al-Ghazâlî vara en politisk realist som anser att de politiska målsättningarna bör anpassas till verkligheten och inte tvärtom. 1100-talets politiska verklighet medgav enligt al-Ghazâlî inget utrymme för ett snart förverkligande av idealsamhället. Slutet av 1000-talet och början av 1100-talet var de stora

omvälvningarnas tid i den muslimska världen. Det stora islamiska riket hade upplösts i småriken. De centralasiatiska folken, turkar och turkmener, var stadda i rörelse. Maktkonstellationerna i kalifatets centrum i Bagdad hade förändrats radikalt och kalifatet hade förlorat sin makt. Riket hotades av extrema islamiska rörelser, assasinerna, som tillgrep våldsamma metoder. Under denna tid angreps också den muslimska världen av korsfararna. Det pågick samtidigt en hänsynslös kamp om makten mellan olika maktcentra i den muslimska världen. Rivalitet, inre spänningar, lönnmord, intriger och dubbelspel hörde till den politiska vardagen.

1100-talets härskare i den muslimska världen byggde sin makt på militär styrka. De var enväldshärskare, "Guds skugga på jorden", vilka al-Ghazâlî beskrev som ondskefulla och barbariska. Detta förhållande stod i skarp kontrast mot bilden av idealsamhället i den islamiska politiska teorin. I idealsamhället skulle härskarens makt bygga på de styrda som väljer och godkänner honom. Maktens legitimitet hämtas från traditionell islamisk rättsvetenskap och en idé om den muslimska församlingens acceptering av härskaren. Men al-Ghazâlî var en politisk realist. Han var medveten om att det främsta problemet under 1000- och 1100-talen var centralmaktens svaghet som ledde till god-

tycklighet och bristande kontroll. I stället för att vända ryggen mot verkligheten och stirra sig blind på idealen tänker han på nya medel med vilkas hjälp han skulle kunna nå sina målsättningar. Trots en rad uppmaningar om hur en föredömlig härskare skulle vara fäste al-Ghazâlî inte särskilt stor vikt vid sultanernas ringa religiositet, deras moraliska hållning och privata livsstil. Han har överseende med sultanernas avvikelser från de religiösa påbuden och hovlivets irreligiositet. Sultanerna kunde fortsätta att dricka sig berusade och al-Ghazâlî lät dem hållas med sin pedofili. Det viktigaste var att enväldshärskarna trots allt kunde upprätthålla en centralmakt och ett visst mått av skydd för undersåtarna.

Av al-Ghazâlîs analys av de samtida förhållandena framgår det att varje försök att avlägsna dessa enväldshärskare skulle leda till kaos och oordning i samhället. De måste således lämnas i orubbad besittning av makten trots sin grymhet. Den skapade nämligen ordning och stabilitet, till skillnad från folkets grymhet, som skapade oordning, mord och plundring, vilket vore värre. I det politiska spelet skulle man inte, som al-Ghazâlî uttrycker det, förslösa kapitalet i strävan efter vinst. Man måste i stället se till de kvalifikationer och bestämmelser som rör härskaren i det allmännas bästas intresse.

Det allmännas väl

Centrala problemställningar och resonemang i furstespeglens kretsar kring maktbevarandets problem. Det politiska tänkandet utgår från härskarens person, inte från staten som en kontinuerlig existerande institution. al-Ghazâlî kommer med en rad råd och uppmaningar om hur sultanen bäst kan styra sitt rike, bevara sin makt, samt hur han under olika förutsättningar kan nå sina mål, få andra att uppträda som han själv önskar och

hur han bäst kan undgå att bli prisgiven åt andras vilja eller nycker. al-Ghazâlî ägnar stora delar av sin bok åt en specifik fråga, nämligen hur sultanen skall behandla sina undersåtar. I behandlingen av den frågan har al-Ghazâlî på ett tydligt sätt allmänhetens bästa för ögonen. Hans främsta syfte tycks vara att tygla härskarens godtycke och nyckfullhet. Den sultan som önskar långt maktinnehav, trygghet, ära och ett gott eftermäle måste skipa rättvisa, tillvarata undersåtarnas behov och skapa förutsättningen för ett rättvist och stabilt samhälle. Parallellt med detta driver al-Ghazâlî en annan linje, nämligen att sultanen måste visa resolut handlingskraft mot de grupper som hotar hans ställning. Bland dessa grupper finns det en kategori som upptar hans intresse på ett speciellt sätt, nämligen kvinnorna. al-Ghazâlî ägnar förhållandevis stort utrymme åt kvinnorna och försöker övertyga sultanen att mota bort dem från den politiska scenen samtidigt som han varnar sultanen för att komma under deras inflytande.

al-Ghazâlîs kvinnofientliga synsätt begränsar sig inte till att få bort kvinnorna från maktens korridorer, utan härrör från en allmän nedvärderande syn på kvinnorna. Han beskriver kvinnorna som svaga, värnlösa, i behov av männens beskydd, mindre intelligenta än männen och framför allt opålitliga.² Han framhåller som en generell regel att män inte skall förlita sig på kvinnorna i sina göromål. Vid sidan av denna hotbild tecknar han också bilden av idealkvinnan. Hon är vacker, har den rätta religionen, tycker om sin man, tar hand om hushållet, är dygdig och skygg och säger inte emot sin man. Men den kloke mannen måste vara medveten om att även om en hustru skulle ha alla dessa egenskaper får han inte lämna sig åt henne och lyda hennes befallning. Detta gäller i allra högsta grad sultanen, som har till uppgift att styra ett rike.

al-Ghazâlî var inte ensam om denna

kvinnosyn i 1100-talets mansdominerade värld. Många tänkare från andra världsdelar och kulturer från denna epok skulle ha instämt i hans nedvärderande uppfattningar om kvinnan. Trots detta kan man inte undvika att undra varför en tänkare av al-Ghazâlîs mått ska behöva bemöda sig att ägna så stort utrymme åt kvinnorna och varna sultanen för just kvinnorna bland alla andra grupper och krafter i 1100-talets muslimska samhälle som hotade hans ställning. Denna frågeställning förstärks än mer när man ser en liknande tendens hos andra muslimska furstespeglar från samma period.

Kulturkrock

Att döma av innehållet i Nasihat al-Mulûk framgår det på ett klart sätt att al-Ghazâlî utgår från tidens politiska verklighet. Hans uppmaningar och varningar till sultanen är präglade av maktkampen och rivaliteten i 1100-talets muslimska samhälle. Detta skulle innebära att hans råd till sultanen om att driva bort kvinnorna från den politiska scenen skulle förstås ännu bättre om man satte in det i 1100-talets historiska kontext.

Det råder inget tvivel om att al-Ghazâlîs negativa kvinnosyn avspeglar hans djupt rotade patriarkaliska inställning i denna fråga, men hans varningar gällde i själva verket en speciell grupp kvinnor. Nämligen kvinnor som till följd av den politiska oron och de förändrade demografiska förhållandena spelade en allt aktivare roll i det islamiska riket. Hans oro riktas mot de ursprungligen centralasiatiska turkiska kvinnorna som spelade en aktiv roll i det islamiska samhället. I takt med kalifatets och därmed de islamiska traditionernas försvagning tog dessa kvinnor aktivt del i politiken. Sultanerna, som var av centralasiatisk turkisk härkomst, var i allmänhet mindre ortodoxa och därmed mindre dogmatiska i sin religio-

sitet, vilket också öppnade vägen för religionens privatisering och en försvagning av religionens civilrättsliga position. De turkiska kvinnornas deltagande i politiken stod i skarp kontrast med de religiösa uttolkarnas riktlinjer. Detta innebar att religionens roll som den enda legitimerande grunden i samhället försvagades. De turkiska gruppernas ledare, med deras maktsträvanden, hade det politiska och militära initiativet. Under deras tid kunde många av de ursprungligen turkiska traditionerna vinna terräng på bekostnad av de islamiska traditionerna. Bland dessa var kvinnornas allt mer framskjutna roll i maktkampen och politiken.³

Många av de turkiska sultanhustrurna spelade en aktiv roll på den politiska scenen. Några av dem hade egna kanslier och vesirer. Saljuqsultanen Tughrul Begs hustru beskrivs som en klok kvinna som anlätades av sultanen i rikets affärer. Det var ganska vanligt att sultanhustrur ägde egna gods och att de själva förvaltade dessa. Det hände att sultaner gav förläningar till saljuq-kvinnor eller kvinnor som gifte sig med saljuquer av hög börd.⁴

Sultanhustrun Terken Khatûn skildras i historiska källor som en av de mest kända profilerna bland saljuq-kvinnorna under denna period. Hon påstås ha legat bakom åtskilliga intriger som exempelvis avsättanden av vesirer och köpsläende över kalifens och sultanens tronföljare. Under denna period hade politik i större grad än tidigare förvandlats till hovintriger och kvinnorna, som i det här fallet framför allt bestod av sultanhustrur och sultanmödrar, utgjorde nya rivaler i den dragkamp som alltjämt pågick i maktens korridorer. Under vissa perioder var dessa kvinnor de bästa lobbykanalerna för att påverka härskarna. Kvinnorna hade därmed förvandlats från palatsinventarier, som skulle uppehålla sig vid särskild anvisade platser skydd från främmande mäns ögon, till nya konkurrenter för dem tradi-

Kvinnor i ett turkiskt bad. Källa: Zenname, Kvinnoboken, 1793, Istanbuls universitetsbibliotek. Bilden hämtad ur Michael Nordberg, Profetens folk. Stat, samhälle och kultur i islam under tusen år. Stockholm: Tidens Förlag, 1988.

tionella aktörerna och slogs om makten i den stark mansdomionerade maktstrukturen. De turkiska kvinnorna var vana vid större handlingsfrihet. Ett arv som de tagit med sig från den centralasiatiska turkiska kulturen som till stor del grundades på nomadsamhällets uppbyggnad. De turkiska kvinnorna hade genom sitt nya handlingsmönster brutit med de gängse islamiska och persiska traditionerna som begränsade kvinnornas frihet.

Islam var i första hand en stadsreligion vars lagar var anpassade till stadslivet. Det urbana samhället med dess arbetsfördelning och hierarkiska system var främmande för saljuqernas normer som byggde på nomadsamhällets traditioner där alla individer oavsett kön deltog i det kollektiva arbetet för stammens fortlevnad. Vid maktövertagandet hade saljuqerna islamiserats och integrerats i det islamiska samhället. För saljuqkvinnorna innebar islamiseringen begränsad frihet. Den maktkamp som inleddes i början av 1090-talet, dvs. under al-Ghazâlîs tid, sammanföll med en försvagning av religionens roll i samhället. Detta tycks ha gett tillfälle för utlopp för tidigare invanda traditioner hos saljuqerna. Saljuqkvinnorna var inte sena att utnyttja detta tillfälle till sin egen fördel. Det vill säga att tänja ut de religiösa reglernas gränser för att i stället accentuera egna traditioner.

Efter att saljuqsultanatet styckades i olika områden i början av 1100-talet lyckades allt fler kvinnor ta över makten runt om i saljuqernas rike. Saljuqerna i sydöstra Persien styrdes under femton år av en kvinna vid namn Qutlugh Terkan. De turkiska kvinnornas framskjutna plats i den islamiska världen fortsatte även efter saljuqerna fall och deras efterträdare khwârazmshâhiderna.⁵

al-Ghazâlîs fientliga inställning mot kvinnorna kan således ses som ett uttryck för en kulturkrock mellan å ena sidan de islamisk/persiska och å andra sidan de ursprungliga

turkiska kulturerna. Det vill säga en kollision som uppstod när dessa traditioner möttes i den politiska maktkampen. Saljuqkvinnornas alltmer framskjutna positioner på den politiska scenen tycks ha underminerat det traditionella kulturella mönstret som enbart tillät männen att agera i sådana sammanhang. Det kan också tänkas att kvinnornas nya roll utmejslade rollerna i det starkt mansdominerade samhället. Kvinnornas inblandning i den politiska maktkampen uppfattades som en av de faktorer som bidrog till att rubba hierarkin och därmed skapa oordning och instabilitet i samhället. För al-Ghazâlî vars maktlära byggde på ordning och stabilitet i samhället var det av största prioritet att bekämpa det hot som riskerade att äventyra samhällsordningen.

Tillbaka till den svunna guldåldern

För att uppmärksamma sultanerna på problemet med kvinnorna använder sig al-Ghazâlî av en speciell genre som tycks ha varit gemensam för furstespeglarnas maktlära under alla tider. Idealen projiceras bakåt i tiden. Denna metod går ut på att understryka betydelsen och riktigheten i en tankegång genom att hänvisa till forna tiders härskare som enligt legenden har varit framgångsrika. Denna genre begränsades inte till islamiska furstespeglar. Vi finner liknande tankegångar i Machiavellis maktlära fyra hundra år senare i högrenässansens Italien. Metoden tycks i själva verket utgöra ett pedagogiskt knep för att få härskarna att göra som furstespegelförfattarna ville. al-Ghazâlî hänvisar sina sultaner till persernas gyllene era (538 f.Kr.—642 e.Kr.) precis som Machiavelli gör sina furstar uppmärksamma på förhållandena under antiken. Den nya vägen, som han förespråkar, går genom en återgång till antiken. Valet av den gyllene eran är dock påverkad av tidsandan. I de

östra delarna av den muslimska världen pågick under denna period en renässans för den persiska kulturen. Persiskt språk och litteratur hade i stor omfattning ersatt arabiskan. Det fanns också en anti-arabism hos de turkiska sultanerna som attraherades av det kulturellt snobbiga i den persiska traditionen. I högrenässansens Italien kan vi också notera ett stort intresse för antiken. Kännetecknande för den persiska eran och antiken var enligt de båda tänkarna rättvisa, politisk klokhet och förmåga, vilka enligt furstespegelförfattarna lade grunden för deras stabila och solida styre. Dessa egenskaper gjorde att härskarna kunde behålla makten under långa tider. Enligt al-Ghazâlî hade perserna makten i över fyra tusen år och i antikens Sparta bestod staten, enligt Machiavelli, i över åtta hundra år.

En förklaring till att al-Ghazâlî i mindre omfattning betonade härskarens religiösa legitimitet och valde att lägga betoningen på rättvisan var att han uppfattade rättvisa och frånvaro av godtycklig makt som grunden för stabilitet i samhället. Rikets bestånd och stabilitet var viktigare än religionen, eller som han uttrycker det: *"Riket fortlever med ogudaktighet, men inte med orättvisa."*⁶ Bakom kravet på rättvisa skymtar dock al-Ghazâlîs eget religiösa ideal. Religionen är trots allt inte oviktig hos honom, men religionen kan inte utövas om det inte råder stabilitet i samhället. Stabiliteten blir i detta sammanhang den nödvändiga förutsättningen för religionen. Detta innebär att en föga religiös härskare är legitim om han upprätthåller stabiliteten och rättvisan i betydelsen av skydd mot godtycke, förtryck och nyckfullhet.

För att understryka denna tankegång tar al-Ghazâlî ett sextiotal exempelberättelser och vandringshistorier varav många är starkt överdrivna, till sin hjälp. Exempelberättelsernas historiska fakticitet spelar i detta sammanhang inte någon som helst roll. Huvud-

saken är det budskap som dessa berättelser förmedlar. Huvudbudskapet i de exempelberättelser som handlar om kvinnorna är att dessa har en "destruktiv" roll när de blandar sig i politiken. Kvinnornas inblandning i härskarens göromål leder till att denne betar sig på ett godtyckligt och nyckfullt sätt och det är just detta som är grunden för instabilitet i samhället. Den kvinnliga mentaliteten som framställs som impulsiv, känslomässig, instabil och obehärskad/hysterisk leder enligt denna uppfattning till godtycklig och nyckfull maktutövning. al-Ghazâlî anser sig kunna urskilja upp till tio olika mentaliteter hos kvinnor. *"Den kvinnliga rasen"*, skriver han, *"består av tio karaktärsgrupper och varje grupp karaktär motsvarar typiska kvaliteter hos en djurart."*⁷ Han liknar kvinnornas mentalitet vid den hos grisars, apors, hundars, ormars, mulors, skorpioners, råttors, duvors, rävars och fårs, varav de sista är den bästa gruppen, eftersom dessa föreställer lydiga och snälla kvinnor.⁸

Han berättar exempelvis historien om en fiskare som ville skänka sin stora fångst till den persiske sassanidkungen Khosrow Parviz. Kungen ger fiskaren en stor belöning, vilket hans hustru Shîrîn misstycker med motiveringen att det var en alltför stor belöning för en fisk, och att kungens närmaste män skulle ta illa vid sig då en fiskare hade fått större belöning än de. Kungen övertalas av hustrun att lura till sig pengarna genom att fråga fiskaren om det var en han- eller hon-fisk, och vilket svar fiskaren än lämnade skulle kungen säga att han tyckte om det motsatta könet. Fiskarens svar på frågan var att det var en tvekönad fisk vilket föll i kungens smak och följaktligen fördubblar han fiskarens belöning. Historien böljar fram och tillbaka och kungens hustru gillar nya fällor men den listige fiskaren klarar sig ur dessa varje gång och för varje gång fördubblas hans belöning. al-Ghazâlîs slutsats är att man aldrig skall lyssna på vad kvinnorna

säger, eftersom man riskerar att drivas till ruinens rand men han vill samtidigt visa på det godtyckliga och nyckfulla i kvinnornas handlande.⁹

En samtida furstespegelförfattare likställer kvinnornas inblandning i politiken med ökat godtycke:

Konungens undersåtar får ej ta överhanden, ty dessa åsamkar stora problem och konungen förlorar sin glans. Kvinnorna hör till denna grupp, ty deras förnuft är ej fullständigt och meningen med dessa är att avla efterkommande. De bästa bland dessa äro de äkta, de modesta och de gudfruktiga. Ty varje gång konungars fruar tar befälet, befäller de det som faller i deras tycke. De kan inte se det som männen kan se [...] Om kvinnor tar makten leder det till korruption, konungens ståt skadas, människorna åsamkas mödor, religionen och riket drabbas av oordning, människorna dödas och stormännen blir förolämpade.¹⁰

Enligt denna uppfattning går traditionen ända tillbaka till skapelsens begynnelse. Adam var den förste mannen som lydde en kvinna och det slutade med att han kastades ur paradiset. "Adam grät i två hundra år innan Gud förlät honom."¹¹

Stora män i historien framställs på liknande sätt som män som aldrig låtit sig påverkas av sina kvinnor. Bland de namn som nämns finns bl.a. Alexander den store:

Kungar och män med stark vilja har alltid levt så att deras kvinnor inte vetat vad som dolts i deras hjärtan. De har levt fria från kvinnornas lustar och befallningar och har aldrig besegrats av dessa.¹²

På samma sätt har stora riken gått under p.g.a. att kvinnor blandat sig i politiken. Det stora persiska rikets nederlag gentemot araberna utpekats som ett sådant exempel.

Det komplexa i den kvinnliga hotbild som al-Ghazâlî utmålar i sin bok är att han å ena sidan beskriver dem som en mindre utvecklad ras med karaktärsdrag som närmast kan liknas vid djurens. Men å andra sidan utgör kvinnorna ett hot av sådan dignitet att han jämför dem med faror häm-

tade från den manliga sfären. Han jämför det kvinnliga hotet med hoten från religiösa innovatörer, kättare, och dem med den "örätta religionen". Gemensamt för alla dessa grupper är att de kan rubba rikets stabilitet. Det som gjorde problemet med kvinnorna extra allvarligt var att trots att de utgjorde ett hot så kunde de inte undanröjas på samma sätt som andra fiender. Kvinnorna beskrivs trots sin påstådda ondska på samma gång som en nödvändighet eftersom de tillfredsställer männens sexuella drift samtidigt som de besitter en oersättlig förmåga som är den ofrånkomliga förutsättningen för reproduktion.

al-Ghazâlîs negativa och nedvärderande bild av kvinnornas mentalitet borde egentligen inte ge något utrymme för den hotbild som han utmålar. Männen borde med stöd av de påstådda överlägsna mentala och själsliga anlagen kunna avvärja det kvinnliga hotet utan större bekymmer. De skulle alltså kunna hantera de problem som uppstår i kontakten med kvinnorna. Framför allt skulle männen inte ha några problem med att bemästra kvinnorna och inte låta sig behärskas av den "kvinnliga rasen". al-Ghazâlî tycks innerst inne inte tro på den påstådda manliga överlägsenheten och det är detta som föranleder honom att ägna ett helt avsnitt i sin bok åt kvinnorna. Hotet från kvinnorna tycks snarare ha varit av maktpolitisk karaktär. Männen tappade mark gentemot kvinnorna i det maktpolitiska spelet. De manliga härskarna visade sig till al-Ghazâlîs besvikelse oförmögna att få makt över de viljestarka kvinnorna i hoven. Dessa kvinnor hade dessutom visat att de klarade av samma uppgifter som männen. I sin furstespegel bryter al-Ghazâlî islamiska krönikörers tystnad om kvinnorna. I 1100-talets krönikor nämndes kvinnorna i förbigående och snarast som statister i den politiska verkligheten.¹³ al-Ghazâlî uppmärksammar däremot deras aktiva roll i den poli-

tiska maktkampen och varnar härskaren för den potentiella fara som kvinnorna utgjorde för ordningen och stabiliteten i samhället. Det är framför allt detta hot som gör att al-Ghazâlî jämför två kvinnor som rådslår med varandra med två ormar som lånar gift till varandra.¹⁴

Noter

- ¹ al-Ghazâlî, *Nasihât al-Mulûk*, 270.
- ² Ibid., 261—287.
- ³ Morteza Râwandî, *Târikh-e edjtema'i-ye Iran*, (Irans sociala historia), vol. 4, del 1 (Teheran, 1988), 47.
- ⁴ Ann K. S. Lambton, "The Internal Structure of the Saljuq Empire", 224.
- ⁵ Morteza Râwandî, 46—52.
- ⁶ al-Ghazâlî, *Nasihât al-Mulûk*, 82.
- ⁷ Ibid., 273.
- ⁸ Ibid., 273—275.
- ⁹ Ibid., 283—284.
- ¹⁰ Nizâm ul-Mulk, *Siyâsat Nâma*, 242—243.
- ¹¹ Ibid., 243.
- ¹² Ibid., 245.
- ¹³ Se vidare den islamiska krönikan *Râhat-us-Sudûr wa Ayat-us-Surûr* av Ar-Râwandî. Han har små notiser om kvinnorna i bl.a. följande sidor: 159, 160, 251, 256, 299, 336, 337, 367, 396 m.m.
- ¹⁴ al-Ghazâlî, *Nasihât al-Mulûk*, 269.

Litteratur

- Frye, Richard N., 1975. *The Golden Age of Persia. The Arabs in the East*. London.
- Frye, Richard N., 1955. "Notes on the renaissance of the 10th centuries in eastern Iran." I: *Central Asiatic Journal*, vol. 1. The Hague.
- al-Ghazâlî, Abû Hâmid Muhammad. *Nasihât al-Mulûk*, ed. Jalâl al-Dîn Humâ'î, 4. uppl., (Teheran, 1988). Engelsk översättning: al-Ghazâlî's Book of Counsel for Kings, övers. av Bagley, F. R. C. (London, 1964).
- Lambton, Ann K. S., 1957. "The administration of Sanjar's empire as illustrated in the 'Atabat al-

Kataba." I: *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. XX. London.

Lambton, Ann K. S., 1968. "The internal structure of the Saljuq empire." I: *The Cambridge History of Iran*, vol. 5. Cambridge.

Lambton, Ann K. S., 1954. "The theory of kingship in the Nasihat al-Mulûk of Ghazâlî." I: *The Islamic Quarterly*. London.

Nizâm al-Mulk, Abû 'Alî Hassan ibn 'Alî ibn Ishâq, 1985. *Siyâsat Nâma*, ed. Hubert Darke, 2. uppl. Teheran.

al-Râwandî, Muhammad ibn 'Alî ibn Sulaymân, 1921. "The Râhat-us-Sudûr wa Ayat-us-Surûr, being a history of the Saljûqs" ed. Muhammad Iqbal, *E. J. W. Gibb Memorial Series, New Series*, No. 2. London.

Râwandî, Morteza, 1988. *Târikh-e edjtema'i-ye Iran*, vol. 4, del 1. Teheran.

Rosenthal, E. I. T., 1947. "Some aspects of political thought in Islam." I: *Islamic Culture*. Hyderabad.

Rosenthal, Franz, 1968. *A History of Muslim Historiography*. London.

Summary

Women as a Threat Against the Political Stability

The 12th-century Persian-Islamic thinker al-Ghazâlî (1058—1111) known as a respected critic of Islamic philosophy and one of the foremost authorities of Islamic theology wrote a manual for government *Nasihât al-Mulûk* (Counsel for Kings) for the Turkish Saljuq sultan, Sanjar, in the mid-1090s. The Turkish tribes who had converted to Islam formed during the eleventh and twelfth centuries their own dynasties, in competition with the Caliphate in Baghdad in the eastern regions of the Islamic empire. In contrast to his earlier political writings al-Ghazâlî employed pre-Islamic Persian ideas and proclaimed the sultan to be the head of the Islamic state and elevated him to "God's shadow on earth", not once mentioning the role of the caliphate. One of the most important topics in al-Ghazâlî's manual is the issue of maintaining the political stability of the Islamic society, because it is only within a politically stable climate that society can evolve and religion be preserved. He apprehended however women's participation/interference in politics as a major threat against political stability.